

Sygn. akt I C 2555/20

WYROK

W IMIENIU RZECZYPOSPOLITEJ POLSKIEJ

Dnia 31 stycznia 2024 r.

Sąd Okręgowy w Krakowie I Wydział Cywilny

w składzie następującym:

Przewodniczący: SSO Agnieszka Włodyga

Protokolant: Weronika Floryan

po rozpoznaniu w dniu 31 stycznia 2024 r. w Krakowie

na rozprawie

sprawy z powództwa M. B. (1), M. B. (1), D. A., J. B. (1)

przeciwko Skarbowi Państwa – Wojewodzie (...)

o zapłatę

I. oddała powództwo;

II. nie obciąża powodów kosztami postępowania.

Sygn. akt I C 2555/20

UZASADNIENIE

wyroku z dnia 31 stycznia 2023 r.

Powodowie M. B. (1), M. B. (1), D. A. oraz J. B. (1), w pozwie 2 listopada 2020 r., poszerzonym w piśmie procesowym z dnia 7 lutego 2023 r. (k. 638) skierowanym przeciwko Skarbowi Państwa – Wojewodzie (...), wnieśli o zasądzenie od strony pozwanej na rzecz:

1. powódki M. B. (1) kwoty 1.529.662,08 zł wraz z ustawowymi odsetkami liczonymi od dnia wniesienia pozwu do dnia zapłaty,
2. powódki M. B. (1) kwoty 180.668,75 zł wraz z ustawowymi odsetkami liczonymi od dnia wniesienia pozwu do dnia zapłaty,
3. powódki D. A. kwoty 36.133,75 zł wraz z ustawowymi odsetkami liczonymi od dnia wniesienia pozwu do dnia zapłaty,
4. powoda J. B. (1) kwoty 180.668,75 zł wraz z ustawowymi odsetkami liczonymi od dnia wniesienia pozwu do dnia zapłaty.

Powodowie wnieśli również o zasądzenie na rzecz każdego z powodów kosztów procesu, w tym kosztów zastępstwa procesowego według norm przepisanych.

Uzasadniając swoje żądanie, powodowie podali, że J. S. (1), której są następcami prawnymi, była właścicielką nieruchomości ziemskiej (...), która na mocy dekretu PKWN z dnia 6 września 1944 r., została przejęta na

rzecz Skarbu Państwa. Dalej podali, że jeden ze spadkobierców po J. S., A. S., złożył w 2002 roku do Wojewody (...) wniosek o wydanie decyzji stwierdzającej, że (...) nie podlegał działaniu dekretu PKWN o przeprowadzeniu reformy rolnej, jednak wydana przez Wojewodę decyzja wskazywała, iż ww. nieruchomości podpadała pod działanie dekretu. Po odwołaniu się od powyższej decyzji, pierwotnie do Ministra Rolnictwa i Rozwoju Wsi, a następnie Wojewódzkiego Sądu Administracyjnego, decyzja Wojewody (...) została uchylona. Dalej powodowie podali, iż ostateczną i prawomocną decyzją z dnia 14 lipca 2011 r. wydaną przez Wojewodę (...) stwierdzono, iż działki ewidencyjne o numerach (...), stanowiące dawniej własność J. S. (1), nie podpadały pod działanie dekretu PKWN z dnia 6 września 1944 r. o przeprowadzeniu reformy rolnej. Wskazali, że powyższe nie doprowadziło jednak do zwrotu przedmiotowych nieruchomości na ich rzecz, albowiem w latach 90-tych XX wieku Wojewoda (...) wydał dwie decyzje uwłaszczeniowe dotyczące działek ewidencyjnych o numerach (...). Pierwsza z dnia 26 maja 1993 r., kolejna z dnia 30 listopada 1995 r., co stanowiło przeszkodę prawną uniemożliwiającą restytucję naturalną nieruchomości. Dalej wskazali, że decyzja z dnia 26 maja 1993 r. stwierdzająca nabycie przez Gminę G. n/D. z mocy prawa nieodpłatnie, w części dotyczącej działki nr (...) o pow. 0,67 ha i działki nr (...) o pow. 0,58 ha, została uznana za nieważną mocą decyzji Ministra Administracji i Cyfryzacji. Z kolei decyzja z dnia 30 listopada 1995 r., stwierdzająca nabycia z mocy prawa przez (...) Zakłady (...) użytkowania wieczystego obejmującego działki nr (...) o pow. 1,79 ha oraz 180/4 o pow. 0,07 ha, została uznana za wydaną z naruszeniem prawa przez Ministra Inwestycji i (...). Powodowie wskazali również, że przed wydaniem decyzji przez Ministra Inwestycji i (...), (...) Zakłady (...) na mocy umowy sprzedaży z 1997 roku sprzedały prawo użytkowania wieczystego w odniesieniu do działek nr (...) o łącznej powierzchni 1,86 ha oraz własność znajdujących się na tym gruncie obiektów, w tym także budynku pałacowego.

Zdaniem powodów, źródłem bezpośrednim poniesionej przez nich szkody jest decyzja uwłaszczeniowa z dnia 30 listopada 1995 r. wydana przez Wojewodę (...), zaś prejudykatem w rozumieniu dawnego art. 160 k.p.a. jest decyzja Ministra Inwestycji i (...) z dnia 22 maja 2018 r. Jako źródło pośrednie szkody, powodowie wskazali wadliwą nacjonalizację, która stworzyła warunki do wydania decyzji z dnia 30 listopada 1995 r. Roszczenie pozwu dotyczy działek o nr (...) zbytych na rzecz osoby fizycznej. Nie dotyczy działek o nr (...) co do których istnieje możliwość ich odzyskania w naturze.

W ocenie powodów, powyższe okoliczności stanowią materialną podstawę do żądania odszkodowania za zaistniałą szkodę na podstawie dawnego art. 160 § 1 k.p.a. na mocy art. 5 noweli z dnia 17 czerwca 2004 r. o zmianie ustawy – Kodeks cywilny oraz niektórych innych ustaw. Jako podstawę prawną dochodzonego roszczenia powodowie wskazali dawny art. 160 k.p.a.

W odpowiedzi na pozew (k. 299, 668) **strona pozwana Skarb Państwa – Wojewoda (...)**, reprezentowany przez Prokuratorię Generalną Rzeczypospolitej Polskiej, wniosła o oddalenie powództwa w całości oraz zasądzenie od powodów na rzecz strony pozwanej kosztów postępowania według norm prawem przepisanych, w tym kosztów zastępstwa procesowego na rzecz Skarbu Państwa – Prokuratorii Generalnej Rzeczypospolitej Polskiej.

Strona pozwana w pierwszej kolejności podniosła zarzut przedawnienia roszczenia dochodzonego przez powodów. Wskazała, że nieruchomość będąca przedmiotem niniejszego postępowania została zbyta na wiele lat przed wydaniem decyzji, o wydanie której wnioskowano w 2002 roku. Nadmieniała, że pismem z 23 lipca 1998 r. poprzednik prawny powodów został poinformowany o tej okoliczności. Strona pozwana podała również, że zdarzeniem wywołującym szkodę w majątku powodów było przejęcie na mocy dekretu PKWN z dnia 6 września 1944 r., które to przejęcie wynikało wprost z art. 2 ust. 1 ww. dekretu, a nie decyzja Wojewody (...) z dnia 30 listopada 1995 r. Podstawą wpisu w księdze wieczystej prawa własności na rzecz Skarbu Państwa był wniosek Wojewódzkiego (...) Ziemskiego oraz zaświadczenie wydane przez ten urząd stwierdzające, że nieruchomość ziemską jest przeznaczona na cele reformy rolnej. W ocenie strony pozwanej, powstanie szkody dla właścicieli należy wiązać wyłącznie z pierwotną podstawą przejęcia przedmiotowej nieruchomości na rzecz Skarbu Państwa. Nadmieniała, że decyzja skutkująca rozporządzeniem przez Skarb Państwa przedmiotową nieruchomością nie ma znaczenia dla powstania szkody w postaci pozbawienia własności nieruchomości, nie powoduje uszczerbku w majątku zainteresowanych, a jedynie ma znaczenie dla powstania nieodwracalnych skutków prawnych pierwotnej podstawy nabycia prawa własności przez Skarb Państwa. Decyzje dotyczące rozporządzania nieruchomością ziemską (ustanowienie prawa użytkowania

wieczystego, później zbycie tego prawa) nie mogą stanowić samodzielnego zdarzenia wyrządzającego szkodę, albowiem można im przypisać wyłącznie konsekwencji wtórne.

Strona pozwana wskazała, że jednym źródłem szkody – zdarzeniem sprawczym – jest przejęcie nieruchomości w 1944 roku przez Skarb Państwa oraz ujawnienie tytułu własności nieruchomości Skarbu Państwa poprzez dokonanie wpisu do księgi wieczystej.

Z ostrożności procesowej, strona pozwana zakwestionowała wysokość szkody wskazaną przez powodów jako nieudowodnioną i dowolną. Wskazała na brak podstaw do uwzględnienia żądania o zasądzenie odsetek od daty wcześniejszej niż data na którą ustalono wysokość szkody. Po poszerzeniu żądania pozwu o dalsze kwoty, strona pozwana podniosła zarzut przedawnienia wskazując dodatkowo na upływ ponad trzech lat od daty wydania decyzji z dnia 22 maja 2018 r. i daty sformułowania dalszych żądań przez powodów oraz treść dawnego art. 160 § 6 k.p.a.

Niesporne między stronami było, że:

Z dniem 1 stycznia 1999 r., po reformie zmieniającej podział administracyjny Polski, urząd Wojewody (...) został zlikwidowany, a jego następcą został Wojewoda (...).

Sąd ustalił następujący stan faktyczny:

W dniu 13 września 1944 r. wszedł w życie dekret PKWN o przeprowadzeniu reformy rolnej, mocą którego przejęciu podlegały nieruchomości ziemskie, stanowiące własność albo współwłasność osób fizycznych lub prawnych, jeżeli ich łączny rozmiar przekraczał 100 ha powierzchni ogólnej albo 50 ha użytków rolnych. (...) te przechodziły na rzecz Skarbu Państwa, z mocy prawa, bez żadnego wynagrodzenia.

Dowód : Dz. U. z 1945r. , nr 10, poz. 51 z późn. zm.

Nieruchomość ziemska (...) na dzień 13 września 1944 r. stanowiła własność J. S. (1).

Dowód : zaświadczenie Sądu Rejonowego w Nowym Sączu, Wydział Ksiąg Wieczystych, z dnia 22 października 2003 roku (k. 34).

W skład aktualnej działki ewidencyjnej nr (...) o pow. 1,7948 ha wchodziły parcele katastralne: pb 1/1, pb 12, pb 13, pgr 1/1, część pgr 1/2, część pgr 26, pgr 27 część pgr 562/1.

W skład aktualnej działki ewidencyjnej nr (...) o pow. 0,6581 ha wchodziły parcele katastralne: pb 14, pb 15, pb 16, pb 17, część pgr 26, pgr 28, pgr 29, część pgr 31/1, część pgr 562/1, część pgr 562/2.

W skład aktualnej działki ewidencyjnej nr (...) o pow. 0,1746 ha wchodziły parcele katastralne pb 1/2, część pgr 1/2, część pgr 562/1.

W skład aktualnej działki ewidencyjnej nr (...) o pow. 0,0684 ha wchodziły parcele katastralne pb 11 i część pgr 562/1.

W skład aktualnej działki ewidencyjnej nr (...) o pow. 0,6249 ha wchodziły parcele katastralne: pb 3.

W skład działki ewidencyjnej nr (...) o pow. 0,0054 ha wchodziły parcele katastralne: część pgr 562/1 oraz część pgr 1/2.

W skład działki ewidencyjnej (...) o pow. 0,7169 ha wchodziły parcele katastralne: pgr 8/17.

W skład aktualnej działki ewidencyjnej nr (...) o pow. 0,6346 ha wchodziły parcele katastralne: część pgr 1/2 oraz część pgr 8/14.

Teren zespołu dworsko-parkowego w R. obecnie oznaczony jako działki ewidencyjne: 180/1, 180/2, 180/3, 180/4, 180/5, 181/1, 181/2, 182/1 oraz 312 oznaczony na mapach katastralnych w 1944 roku był jako:

a) parcele budowlalne l. kat.: 1; 3; 11; 12; 13; 14; 15; 16 i 17 oraz

b) parcele gruntowe l. kat.: 1; 8; 26; 27; 28; 29; 31 i 562.

Według stanu na dzień 13 września 1944 r. wszystkie ww. parcele były objęte lwh 225 ks. tab. (...). W 1946 roku parcele te zostały wyłączone z ww. księgi wieczystej i zostały przeniesione do nowego ciała hipotecznego L. 201 ks. gr. gdzie prawo własności wpisano na rzecz Skarbu Państwa. Wyłączenia dokonano na podstawie zaświadczenia Wojewódzkiego (...) Ziemskiego w K. z dnia 12 marca 1946 r. i planów sytuacyjnych z dnia 24 stycznia 1946 r. oraz uchwały Sądu Okręgowego w Nowym Sączu z dnia 20 marca 1946 r.

Dowód : opinia porównująca oznaczenia działek w ewidencji gruntów z oznaczeniem w starym katastrze (k. 167).

J. S. (2) zmarła dnia 5 lipca 1958 r. w T.. Spadek po niej odziedziczyły dzieci: T. B., J. S. (3), J. S. (4).

Spadek po J. S. (4) zmarłym dnia 11 sierpnia 1984 r. nabyli: żona E. S. (1) i synowie J. S. (3) i A. S..

Spadek po E. S. (2) zmarłej dnia 17 sierpnia 1999 roku nabyli syn A. S. i synowa I. S..

Spadek po T. B. zmarłej dnia 16 grudnia 1984 r. nabyli mąż A. B. i dzieci: M. B. (1), J. B. (2), M. B. (1), D. A., J. B. (1). D. A. darowała nabyty spadek po matce siostrze M. B. (1) (umowa darowizny z dnia 21 sierpnia 2020 r.).

Spadek po A. B. zmarłym dnia 28 listopada 1991 r. nabyła córka M. B. (1).

Spadek po J. B. (2) zmarłej dnia 28 grudnia 2015 r. nabyło rodzeństwa M. B. (1), M. B. (1), D. A., J. B. (1).

Spadek po J. S. (3) zmarłym dnia 19 czerwca 2003 r. nabyła D. A., która następnie darowała nabyty spadek M. B. (1) (umowa darowizny z dnia 21 sierpnia 2020 r.).

Powodowie są następcami prawnymi J. S. (1), w częściach:

- M. B. (1) w udziale 127/240,

- M. B. (1) w udziale 15/240,

- J. B. (1) w udziale 15/240,

- D. A. w udziale 3/240.

Łącznie w udziale 160/240 spadku (2/3 spadku).

Dowód: postanowienie Sądu Rejonowego dla Wrocławia – Krzyków we Wrocławiu z dnia 01.10.1991r., sygn. akt I Ns 436/91 (k. 161e); postanowienie Sądu Rejonowego w Chorzowie z dnia 12.06.191r., sygn. akt I Ns 258/1991 (k. 162); postanowienie Sadu Rejonowego w Chorzowie z dnia 19.12.2000r., sygn. akt I Ns 245/2000 (k. 163); postanowienie Sądu Rejonowego dla Wrocławia – Fabryczna we Wrocławiu z dnia 24.07.1990r., sygn. akt I Ns 606/90 (k. 164); postanowienie Sadu Rejonowego dla Wrocławia – Śródmieścia we Wrocławiu z dnia 09.07.1993r., sygn. akt I Ns 77/92 (k. 165); postanowienie Sadu Rejonowego dla Krakowa- Krowodrzy w Krakowie z dnia 31.08.2016r., sygn. akt I Ns 1304/16/K (k. 165a); postanowienie Sądu Rejonowego dla Wrocławia – Krzyków we Wrocławiu z dnia 02.08.2006r., sygn. akt I Ns 991/04 (k. 166); akt notarialny rep. A nr (...) (k. 248a).

A. S. – wnuk J. S. (2) – wykazał zainteresowanie majątkiem rodzinnym. W 1998 roku zwrócił się do Wojewody (...) z pytaniem dot. sprzedaży pałacu w R.. Pismem z dnia 23 lipca 1998 r. został poinformowany przez Urząd Wojewódzki w T. o uwłaszczeniu nieruchomości obejmującej działki nr (...) stanowiące własność Skarbu Państwa decyzją z dnia 20

listopada 1995 r. Został poinformowany o sprzedaży prawa użytkowania wieczystego tychże działek i prawa własności budynków znajdujących się na działkach, w tym budynku pałacowego, przez wieczystego użytkownika na rzecz osoby fizycznej H. H. mocą umowy z dnia 14 kwietnia 1997 r.

Dowód : pismo Urzędu Wojewódzkiego w N. z 23 lipca 1998 r r. (k. 313); wniosek A. S. (k. 67)

W dniu 26 lutego 2002 r. A. S. złożył do Wojewody (...) wniosek o wydanie decyzji stwierdzającej, że (...), będący w 1944 roku własnością J. S. (1) w części stanowiącej zespół zamkowo-pałacowy-parkowy nie podpadał pod działanie dekretu z dnia 6 września 1944 r. o przeprowadzeniu reformy rolnej.

W dniu 28 stycznia 2004 r. Wojewoda (...) wydał decyzję stwierdzającą, iż nieruchomości ziemskie (...), tj. zespół zamkowo-pałacowy-parkowy, obejmująca parcele katastralne 1. Kat.: pb 1, 3, 11, 12, 13, 14, 15, 16, 17, pgr 1, 3, 8, 26, 27, 28, 29, 31, 32, 562 na dzień 1 września 1939 r. podpadała pod działanie ww. dekretu. Powyższa decyzja została zaskarżona przez wnioskującego, jednak Minister Rolnictwa i Rozwoju Wsi decyzją z dnia 27 czerwca 2008 r., utrzymał ją w mocy. A. S. pismem z dnia 23 lipca 2008 r. odwołał się od decyzji Ministra Rolnictwa i Rozwoju Wsi do Wojewódzkiego Sądu Administracyjnego w W., który wyrokiem z dnia 27 stycznia 2009 r. uchylił skarżoną decyzję Ministra Rolnictwa i Rozwoju Wsi oraz decyzję Wojewody (...) z dnia 28 stycznia 2004 r.

Ostateczną **decyzją z dnia 14 lipca 2011 r.** wydaną przez Wojewodę (...) stwierdzono, że działki ewidencyjne o numerach (...) nie podpadały pod działanie dekretu PKWN z dnia 6 września 1944 r. o przeprowadzeniu reformy rolnej.

Dowód : wniosek A. S. (k. 67); decyzja Wojewody (...) z dnia 28 stycznia 2004 roku (k. 71); odwołanie od decyzji z dnia 23 lutego 2004 roku (k. 75); decyzja Ministra Rolnictwa i Rozwoju Wsi z dnia 27 czerwca 2008 roku (k. 80); skarga z dnia 23 lipca 2008r. (k. 86); wyrok Wojewódzkiego Sądu Administracyjnego w W. z dnia 27 stycznia 2009 roku, sygn. IV SA/Wa 1359/08 (k. 86); decyzja Wojewody (...) z dnia 14 lipca 2011 roku (k. 107).

W dniu 26 maja 1993 r. Wojewoda (...) wydał decyzję stwierdzającą nabycie przez Gminę G. n/D. z mocy prawa, nieodpłatnie własności nieruchomości uregulowanej w księdze wieczystej lwh 201 – R., w części dotyczącej działki nr (...) o pow. 0,67 ha i działki nr (...) o pow. 0,58 ha. Z uwagi na wydaną w dniu 14 lipca 2011 r. decyzję Wojewody (...), A. S. złożył wniosek do Ministra Administracji i Cyfryzacji o stwierdzenie nieważności decyzji uwłaszczeniowej Wojewody (...) z dnia 26 maja 1993 r. Decyzją z dnia 27 lipca 2015 r. Minister Administracji i Cyfryzacji stwierdził nieważność decyzji z dnia 26 maja 1993 r., która została wydana przez Wojewodę (...).

Dowód : decyzja Wojewody (...) z dnia 26 maja 1993 roku (k. 121); wniosek o stwierdzenie nieważności decyzji z dnia 16 października 2014 roku + uzupełnienie z dnia 18 kwietnia 2015 roku (k. 121a, 128); decyzja Ministra Administracji i Cyfryzacji z dnia 27 lipca 2015 roku (k. 133).

Decyzją z dnia 30 listopada 1995 r. Wojewoda (...) stwierdził nabycie z mocy prawa, z dniem 5 grudnia 1990 r., przez (...) Zakłady (...) z siedzibą w R. użytkownika wieczystego gruntu Skarbu Państwa położonego w R., obejmującego działki nr (...) o powierzchni 1,79 ha oraz 180/4 o powierzchni 0.07 ha objętych lwh 201. Tą samą decyzją stwierdzono nabycie własności znajdujących się na ww. działce nr (...): budynku jadalni, budynku willowego, budynku pałacowego, budynku pralni, piwnicy murowanej zagłębionej w ziemi, oczyszczalni ścieków, przewodów wodociągowych z rur ocynkowanych, przewodów kanalizacyjnych z rur kamionkowych, sieci energetycznej napowietrznej, sieci energetycznej kablowej i ogrodzenia.

(...) Zakłady (...) z siedzibą w R. na mocy umowy sprzedaży z dnia 14 kwietnia 1997 r., sprzedały H. H. prawo użytkownika wieczystego w odniesieniu do działek Skarbu Państwa nr 180/1 i 180/4 o łącznej powierzchni 1,86 ha, położonych w R. oraz własność znajdujących się na tejsze nieruchomości obiektów, w tym budynku pałacowego.

Decyzją z dnia 22 maja 2018 r. Minister Inwestycji i (...) stwierdził, że decyzja Wojewody (...) z dnia 30 listopada 1995 r. została wydana z naruszeniem prawa. W uzasadnieniu wskazano, że decyzja uwłaszczeniowa z 30 listopada

1995 r. zawiera wadę rażąco naruszającą prawo, jednak ze względu na zaistniałe nieodwracalne skutki prawne, nie można było stwierdzić nieważności przedmiotowej decyzji, w związku z czym ograniczono się do stwierdzenia, że została wydana z naruszeniem prawa.

Dowód : decyzja Wojewody (...) z dnia 30 listopada 1995 roku (k. 141); akt notarialny rep. A nr (...) (k. 149); decyzja Ministra Inwestycji i (...) z dnia 22 maja 2018 roku (k. 190a).

Obecnie właścicielem nieruchomości stanowiącej działki ewidencyjne nr (...) jest Skarb Państwa. Prawo użytkowania wieczystego przysługuje H. H..

Dowód: księga wieczysta nr (...).

Wartość rynkowa zespołu dworsko – parkowego w R., tj. prawa własności działek nr (...) o łącznej pow. 1,8632 ha wraz z zabudową budynkiem D. i obiektem gospodarczym w otoczeniu P. w ujęciu jednostkowym, w stanie na dzień 13 września 1944 roku, aktualnie tj. na dzień 30 maja 2022 r. wynosi 2.890.700,00 zł (bez Vat).

Dowód : opinia biegłej sądowej mgr inż. M. B. (2) z dnia 30 maja 2022 roku (k. 486).

Stan faktyczny sprawy ustalono w oparciu o wskazane wyżej dokumenty urzędowe, których autentyczność i wiarygodność nie budziła wątpliwości sądu i nie była kwestionowana przez żadną ze stron.

Dokonując powyższych ustaleń faktycznych sąd oparł się również na opiniach głównej i uzupełniającej biegłej sądowej z zakresu szacowania nieruchomości mgr inż. M. B. (2) z dnia 30 maja 2022 r. (opinia główna) oraz z dnia 20 września 2022 roku (opinia uzupełniająca). Biegła w sposób prawidłowy zastosowała obowiązujące w zakresie wyceny nieruchomości przepisy prawa, precyzyjnie i szczegółowo opisała i uzasadniła zastosowaną metodę szacowania wartości nieruchomości, w sposób logiczny dokonała doboru nieruchomości do porównania na obszarze badanego rynku, określiła jednostkowe ceny gruntu, którymi posłużyła się przy wycenie oraz podała cechy różnicujące nieruchomości ze wskazaniem stopnia ich wpływu na wartość nieruchomości. Opinia została sporządzona przez osobę posiadającą odpowiednie kwalifikacje i doświadczenie zawodowe. Biegła uwzględniła wszelkie istotne dla przedmiotu opinii okoliczności, odniosła się do całego materiału procesowego zgromadzonego w sprawie, rozważyła zagadnienia opisane w odezwie, w sposób przystępny i zrozumiały przedstawiając je w treści opinii. Do wszystkich zarzutów podniesionych przez stronę pozwaną biegła ustosunkowała się w opinii uzupełniającej pisemnej.

Sąd zważył co następuje:

Powodowie M. B. (1), M. B. (1), D. A. i J. B. (1) domagali się zasądzenia od strony pozwanej Skarbu Państwa – Wojewody (...) odszkodowania wraz z odsetkami liczonymi od należnych im kwot od daty wytoczenia powództwa. Jako bezpośrednie źródło poniesionej przez nich szkody wskazali decyzję uwłaszczeniową z dnia 30 listopada 1995 r. wydaną przez Wojewodę (...). Jako prejudykat wskazali decyzję Ministra Inwestycji i (...) z dnia 22 maja 2018 r., a jako pośrednie źródło szkody wskazali wadliwą nacjonalizację, która stworzyła warunki do wydania decyzji z dnia 30 listopada 1995 r. W ocenie powodów, powyższe fakty świadczą o zaistnieniu materialnej podstawy do żądania odszkodowania za zaistniałą szkodę na podstawie dawnego art. 160 § 1 k.p.a. stosowanego na mocy art. 5 noweli z dnia 17 czerwca 2004 r. o zmianie ustawy – Kodeks cywilny oraz niektórych innych ustaw. Powodowie wskazali, że roszczenie pozwu dotyczy działek o nr (...), których odzyskania w naturze nie mogą się domagać wobec ich zbycia na rzecz osoby fizycznej.

Pozwany Skarb Państwa podniósł zarzuty, w pierwszej kolejności przedawnienia roszczeń dochodzonych pierwotnym i poszerzonym powództwem wskazując stosowną – odmienną argumentację prawną co do podniesionych zarzutów oraz zarzut niewykazania roszczenia co do wysokości i zarzut braku podstaw do zasądzenia odsetek od dochodzonych kwot w zakresie wskazanym w pozwie.

Podstawą prawną roszczeń powodów jest dawny art. 160 k.p.a. zgodnie z którym:

§ 1. Stronie, która poniosła szkodę na skutek wydania decyzji z naruszeniem przepisu art. 156 § 1 albo stwierdzenia nieważności takiej decyzji, służy roszczenie o odszkodowanie za poniesioną rzeczywistą szkodę, chyba że ponosi ona winę za powstanie okoliczności wymienionych w tym przepisie.

§ 2. Do odszkodowania stosuje się przepisy Kodeksu cywilnego, z wyłączeniem art. 418 tego kodeksu.

§ 3. Odszkodowanie przysługuje od organu, który wydał decyzję z naruszeniem przepisu art. 156 § 1, chyba że winę za powstanie okoliczności wymienionych w tym przepisie ponosi inna strona postępowania dotyczącego tej decyzji; w tym ostatnim przypadku roszczenie o odszkodowanie służy w stosunku do strony winnej powstania tych okoliczności.

§ 6. Roszczenie o odszkodowanie przedawnia się z upływem trzech lat od dnia, w którym stała się ostateczna decyzja stwierdzająca nieważność decyzji wydanej z naruszeniem przepisu art. 156 § 1 albo decyzja, w której organ stwierdził, w myśl art. 158 § 2, że zaskarżona decyzja została wydana z naruszeniem przepisu art. 156 § 1.

Mimo, że przepis art. 160 k.p.a. został uchylony z dniem 1 września 2004 r. przez art. 2 pkt 2 ustawy z dnia 17 czerwca 2004 r. o zmianie ustawy - Kodeks cywilny oraz niektórych innych, regulacja w nim przewidziana znajduje zastosowanie do zdarzeń i stanów prawnych powstałych przed dniem wejścia w życie ustawy z dnia 17 czerwca 2004 r. (zgodnie z art. 5 tejże ustawy). W uchwale Sądu Najwyższego z dnia 31 marca 2011 r., sygn. akt III CZP 112/10, wskazano m.in., że do roszczeń o naprawienie szkody wyrządzonej ostateczną decyzją administracyjną wydaną przed dniem 1 września 2004 r., której nieważność lub wydanie z naruszeniem art. 156 § 1 k.p.a. stwierdzono po tym dniu, ma zastosowanie art. 160 § 1, 2, 3 i 6 k.p.a.

Oznacza to, że zarówno w odniesieniu do wcześniejszych decyzji, jak i zapadłych obecnie zdarzeniem, z którym wiąże się powstanie szkody, jest wydanie ostatecznej wadliwej decyzji. Decyzja nadzorcza nie jest bowiem elementem czynu zabronionego, stąd nie można przyjąć koncepcji zastosowania prawa obowiązującego w momencie jej wydania. Do powstania odpowiedzialności odszkodowawczej konieczne jest jednak wydanie decyzji nadzorczej stwierdzającej nieważność lub niezgodność z prawem jakiejś uprzednio wydanej decyzji. Ta ostateczna decyzja nadzorcza wiąże w sprawie o odszkodowanie, ma więc charakter prejudykatu przesądzającego o jednej z przesłanek odpowiedzialności deliktowej – bezprawności działania organu podczas wydawania decyzji. Sąd powszechny jest zatem związany rozstrzygnięciem, iż decyzja dotknięta jest wadą nieważności bądź została wydana z naruszeniem prawa. Zgodnie z wyrokiem SN z 6 lipca 2011 r., sygn. akt I CSK 512/09, stwierdzenie przez uprawniony organ administracyjny niezgodności decyzji administracyjnej z prawem wiąże sąd w zakresie wypełnienia podstawowej przesłanki odpowiedzialności odszkodowawczej przewidzianej w art. 160 k.p.a., ale nie przesądza jeszcze o istnieniu pozostałych przesłanek tej odpowiedzialności wynikających z kodeksu cywilnego, w tym o wystąpieniu normalnego związku przyczynowego. O adekwatności przyczynowo-skutkowej następstw przesądzają normalny przebieg zdarzeń, weryfikowany przez sąd jego wiedzą o tych zdarzeniach w chwili orzekania, oraz zobiektywizowane kryteria wynikające z doświadczenia życiowego i zdobyczy nauki, ale także poczucie prawne sędziego.

Odnosząc zacytowane wyżej przepisy prawa i orzecznictwo do przedmiotu postępowania wskazać należy też na wyrok Sądu Najwyższego z dnia 28 marca 2019 r., sygn. akt I CSK 41/18, zgodnie z którym decyzja administracyjna, o jakiej mowa w § 5 rozporządzenia z dnia 1 marca 1945 r. w sprawie wykonania dekretu Polskiego Komitetu Wyzwolenia Narodowego z dnia 6 września 1944 r. o przeprowadzeniu reformy rolnej (Dz. U. Nr 10, poz. 51), ma charakter deklaracyjny, wywiera skutek rzeczowy (w tym sensie, że stwierdza, iż prawo własności przysługiwało przez cały czas pierwotnemu właścicielowi bez konieczności powrotnego przeniesienia tego prawa) i stanowi wyłączną podstawę do uzyskania przez byłych właścicieli lub ich spadkobierców wiedzy, że Skarb Państwa nie nabył z mocy prawa własności nieruchomości na podstawie art. 2 ust. 1 lit. e dekretu z 1944 r. o przeprowadzeniu reformy rolnej. Uzyskanie takiej decyzji jest też niezbędne dla skutecznego dochodzenia roszczenia odszkodowawczego, bowiem jest ona wiążąca dla sądu w sprawie o odszkodowanie i stanowi prejudykat.

W kolejnym wyroku z dnia 29 marca 2017 r., sygn. akt I CSK 405/16, Sąd Najwyższy wskazał, że termin przedawnienia roszczeń odszkodowawczych za szkodę poniesioną wskutek zdarzenia pozostającego w związku z

wadliwym wykonaniem dekretu z dnia 6 września 1944 r. o przeprowadzeniu reformy rolnej - stosownie do art. 442¹ § 1 k.c. (poprzednio art. 442 § 1 k.c.) - rozpoczyna bieg od dnia wydania decyzji administracyjnej na podstawie § 5 rozporządzenia Ministra Rolnictwa i Reform Rolnych z dnia 1 marca 1945 r. w sprawie wykonania dekretu Polskiego Komitetu Wyzwolenia Narodowego z dnia 6 września 1944 r. o przeprowadzeniu reformy rolnej (Dz. U. Nr 10, poz. 51 z późn. zm.), z tym, że w każdym wypadku roszczenie to ulega przedawnieniu z upływem lat dziesięciu od dnia zdarzenia wywołującego szkodę.

Podobnie w wyroku z dnia 22 listopada 2012 r., sygn. akt II CSK 128/12, Sąd Najwyższy wskazał, że termin przedawnienia roszczeń odszkodowawczych za szkodę poniesioną wskutek bezprawnego zbycia przez Skarb Państwa nieruchomości wadliwie przejętej na podstawie art. 2 ust. 1 lit. e dekretu (...) Komitetu (...) z dnia 6 września 1944 r. o przeprowadzeniu reformy rolnej (jedn. tekst: Dz.U. z 1945 r. Nr 3, poz. 13) rozpoczyna bieg od dnia wydania decyzji administracyjnej w trybie § 5 rozporządzenia z dnia 1 marca 1945 r. w sprawie wykonania dekretu Polskiego Komitetu Wyzwolenia Narodowego z dnia 6 września 1944 r. o przeprowadzeniu reformy rolnej (Dz.U. Nr 10, poz. 51 ze zm.) (art. 442 § 1 zdanie pierwsze k.c.), jednak w każdym wypadku roszczenie to ulega przedawnieniu z upływem dziesięciu lat od dnia zbycia nieruchomości (art. 442 § 1 zdanie drugie k.c.). Istotą instytucji przedawnienia w prawie cywilnym jest dążenie do zapewnienia stabilizacji stosunków prawnych i nieuwzględnienie zarzutu przedawnienia może nastąpić w przypadkach szczególnych i usprawiedliwionych szczególnymi okolicznościami. Okoliczności te podlegają ustaleniu i ocenie w świetle art. 5 k.c. in casu.

Z ustaleń stanu faktycznego wynika, że A. S., jeden ze spadkobierców J. S. (2), właścicielki majątku ziemskiego nazywanego (...), już w 1998 roku posiadał wiedzę, że nieruchomość obejmująca działki nr (...) zabudowane m.in. budynkiem pałacu została zbyta na rzecz osoby fizycznej przez wieczystego użytkownika oraz że wcześniej sama nieruchomość - własności Skarbu Państwa na podstawie dekretu PKWN - w drodze uwłaszczenia do którego doszło również z mocy prawa, od 1990 roku pozostawała w rękach (...) Zakładów (...) w R..

W 2002 roku A. S. złożył do Wojewody (...) wniosek o wydanie decyzji stwierdzającej, że (...), będący w 1944 roku właścicielem J. S. (1) w części stanowiącej zespół zamkowo-pałacowy-parkowy nie podpadał pod działanie dekretu z dnia 6 września 1944 r. o przeprowadzeniu reformy rolnej. Ostateczną decyzją z dnia 14 lipca 2011 r. wydaną przez Wojewodę (...) stwierdzono, że działki ewidencyjne o numerach (...) nie podpadały pod działanie dekretu PKWN z dnia 6 września 1944 r. o przeprowadzeniu reformy rolnej.

Zdaniem sądu, wydanie ostatecznej **decyzji z dnia 14 lipca 2011 r.**, w trybie § 5 R.. Min. Rolnictwa i Reform Rolnych z dnia 1 marca 1945 r. w sprawie wykonania dekretu (...) Komitetu (...) z dnia 6 września 1944 r. o przeprowadzeniu reformy rolnej stanowi moment od którego należy liczyć termin o którym mowa w art. 160 § 6 k.p.a. do wytoczenia powództwa o odszkodowanie (zob. też wyżej przytoczone orzecznictwo SN). Termin do zgłoszenia żądania o zapłatę odszkodowania upłynął w 2014 roku.

Powodowie w tym terminie nie podjęli działań mających na celu uzyskania należnego im odszkodowania, za to w dniu 16 października 2014 roku A. S. wystąpił na drodze administracyjnej o stwierdzenie nieważności decyzji uwłaszczeniowej wydanej dnia 30 listopada 1995 r. Z analogicznym wnioskiem wystąpił w dniu 27 kwietnia 2015 r. J. B. (1) (zob. treść decyzji wydanej w dniu 22 maja 2018 r., k. 191). Na marginesie zauważyć należy, że zainteresowani podejmując określone kroki prawne niewątpliwie posiadali wiedzę o tym jak potoczyły się losy nieruchomości po 1944 roku.

Tym czasem powodowie czekali na zakończenie sprawy administracyjnej do czego doszło po wydaniu decyzji z dnia 22 maja 2018 r. i dopiero w 2020 roku, konkretnie w dniu 2 listopada 2020 r. złożyli do sądu pozew o zapłatę odszkodowania. W ocenie sądu, braku podstaw do dzielenia stanu faktycznego na zdarzenia pośrednie i bezpośrednie z których należy wywodzić skutek w postaci bezpowrotnej utraty prawa własności nieruchomości. Zdarzeniem z którego należy wywieść szkodę jest bezpodstawne – bezprawne wywłaszczenie nieruchomości w 1944 roku, co zostało stwierdzone w formie prejudykatu w drodze wydania ostatecznej decyzji z dnia 14 lipca 2011 r. o niepodpadaniu nieruchomości pod działanie dekretu z dnia 6 września 1944 r. o przeprowadzeniu reformy rolnej, a nie wydanie

decyzji w dniu 30 listopada 1995 r. o uwłaszczeniu nieruchomości co do której w dniu 22 maja 2018 r. wydano decyzję o jej wydaniu z naruszeniem prawa. Termin do wytoczenia powództwa o odszkodowanie należy liczyć od dnia 14 lipca 2011 r. a nie od dnia 22 maja 2018 r.

Zwrócić należy uwagę, że w 2011 roku, spadkobiercy J. S. (1), co najmniej od 1998 roku, mieli wiedzę o sprzedaży budynku pałacowego, o wcześniejszym uwłaszczeniu nieruchomości objętej przedmiotem pozwu.

To czyni zaś podniesiony zarzut przedawnienia roszczenia, w świetle dyspozycji dawnego art. 160 § 6 k.p.a. zasadnym. Zarazem brak podstaw do zastosowania normy art. 5 k.c. co do podniesionego zarzutu przedawnienia, z uwagi na długi okres który minął od daty do upływu której powodowie powinni zgłosić roszczenia (lipiec 2014 roku) a datą w której doszło do zgłoszenia roszczeń (listopad 2021 rok).

Pamiętać też trzeba, że przesłankami warunkującymi odpowiedzialność na gruncie art. 160 k.p.a. w zw. z art. 156 k.p.a. są: 1) szkoda, 2) uzyskanie orzeczenia organu administracji publicznej stwierdzającego wydanie decyzji z naruszeniem prawa, 3) związek przyczynowy pomiędzy wydaniem określonej decyzji a szkodą.

W ocenie sądu trudno mówić o bezpośrednim związku przyczynowym - adekwatności przyczynowo-skutkowej następstw przesądzającej normalny przebieg zdarzeń - między wydaniem decyzji uwłaszczeniowej w dniu 30 listopada 1995 r. a szkodą w postaci bezpowrotnej utraty prawa własności do nieruchomości. Utrata prawa do nieruchomości nastąpiła w 1944 roku w momencie wejścia w życie dekretu PKWN o przeprowadzeniu reformy rolnej i faktycznego przejścia majątku (...). Przepis art. 361 k.c. wymaga, aby powstanie szkody było normalnym następstwem bezprawnego działania. Za normalne następstwo uważa się więc skutek, który zazwyczaj jest konsekwencją danego zdarzenia. Bez wątplenia, przejście przez państwo całego majątku (...) w 1944 roku było działaniem bezprawnym powodującym szkodę. Jedną z konsekwencji tego było wydanie decyzji uwłaszczeniowej w 1995 roku co do części nieruchomości. Zaznaczyć trzeba, że w 1995 roku osoby trzecie, np. następcy prawni byłego właściciela majątku, nie zgłaszali do majątku żadnych pretensji.

Biorąc powyższe pod uwagę, wobec przedawnienia roszczeń powodów, braku adekwatnego – bezpośredniego związku warunkującego uwzględnienie żądania o odszkodowanie między wskazanym przez powodów zdarzeniem bezpośrednim powodującym szkodę (decyzją uwłaszczeniową) a szkodą (utrata prawa do nieruchomości) powództwo nie zasługiwało na uwzględnienie.

O kosztach orzeczono na podstawie art. 102 k.p.c. przyjmując, że w sprawie zachodzi szczególnie uzasadniony przypadek warunkujący możliwość odstąpienia od obciążenia powodów kosztami postępowania. Powodowie mieli prawo pozostawać w przekonaniu do słuszności podejmowanych kroków prawnych celem uzyskania odszkodowania za utracony majątek. Prawidłowe i przede wszystkim terminowe występowanie na drogę administracyjną czy sądową z roszczeniami mogłoby przynieść oczekiwany skutek. Do tego dodać trzeba, że powodowie są osobami niezamożnymi co znalazło wyraz w częściowym uwzględnieniu wniosków o zwolnienie od kosztów sądowych. Dodatkowo są osobami starszymi. Wszystkie okoliczności ujawnione w sprawie świadczą o celowości zastosowania normy z art. 102 k.p.c.